

Andrej Einspieler, častiti starosta in voditelj koroških Slovencev, v svojem rojstvenem kraju v Svečah v Rožni dolini daroval *zlato mašo*. Obeh slavnostij se udeležé rodoljubi iz vseh krajev slovenskih in v Idrijo, kakor v Sveče pošljejo zlasti „Matica Slovenska“, „Slovensko pisateljsko društvo“, kakor tudi druga društva ljubljanska zastopnike svoje.

»**Ledeni les**«. Opazka, ki se v Pajkovi knjigi: »Črtice iz duševnega žitka štajerskih Slovencev« nahaja na strani 116.: »Ledeni les« »Ledum palustre« — dala mi je povoda, da sem jel pozvedovati o tej stvari. Že početkoma sem zmajeval z glavo misleč, da iz te moke ne bode kruha in nisem se motil. Od učiteljev in nekaterih učencev, ki so pohodili za velikonočnih počitnic svoje roditelje, dobil sem precejšnje število pojedink iste rastline, ki se imenuje okoli Špitaliča »ledeni les«, v Šmarijskem okraji pa »nedeljni les«. Ta rastlina se ljudem zdi tako važna, da »žegen« brez nje nima nobene veljave, torej jo vsak vtakne v butaro. No, saj je ni težko dobiti, kajti raste povsod po listnatih gozdih, osobito pa kraj góšč in po krčevinah; tudi v mejah je mestoma prav navadna. Ugaja ji najbolj suha zemlja, ki ima kamenito podstavo. To nas uči, da ne more biti *Ledum palustre*, ki raste na vlažnih in mokrotnih krajih.

Rastlina, o kateri tu govorim, je jedina sorodnica brogoviti (kozji pogačici) [*Viburnum Opulus*], ki se po vrtilih prav rada sadí zavoljo lepote, ináč pa živí prav navadno ob potokih, v gajih in po vlažnih hostah. Ime ji je meduljevina [*Viburnum Lantana*]; po Slov. Goricah in tudi drugod pa ji pravijo metrika. Rastlina ne doraste nikdar v drevo, temveč ostane grmasta in se odlikuje posebno po debelih mladikah, na katerih stojé listi nasprotno. Ti so jajčasti, časih srčasti in na spodnji ploskvi z gosto sivo dlako porasteni, dočim ostalo rastlino lasjé samó za mladosti pokrivajo in ne delajo tu klobučini podobnega póvlaka; izjemo delajo časih mladíke. Beli cveti, ki so vsi jednako veliki, stojé v nepravih kobulih ter so popolni. Iz njih se razvijajo jagode, ki so sprva bledezelene, potem rdeče in napósled črne. Rastlino je tudi po zimi in sploh ob času, ko nima niti listov niti cvetja, lahko spoznati po popkih, katerim nedostaje posebnih krovnih lusek. Popkek delata dva podolgovata in na vzdolž v gubè nabrana lističa, ki se pozneje razvijeta v lista, dočim popkek pokrivajoče luske drugega drevja in grmovja odpadejo.

Da je dr. Pajek naletel ravno na *Ledum palustre*, tolmačil bi si človek iz besede »rés« in v istini se imenovana rastlina prišteva vrésnicam. Posebno svojstvo pa odlikuje močvirski rožmarin — tako se imenuje *Ledum pulustre*; — on je namreč vedno zelen grm, ki se kmalu spozna po zopernem vonji, kateri se razprostira v njega bližini. Ker ostaja tudi po zimi zelen liki oméla na našem drevju, tedaj ga je prav lahko ugledati. V južnih krajih se redkokje nahaja, tem gošče pa v severnih. C—k.

Novoprovenčalska književnost. Malokatera književnost je cvelà v srednjem veki toliko krasno kolikor pésemstvo provenčalsko. A začelo je že zgodaj sahniti; posebno kar se je združilo južno Francosko s severao, zamrlo je prav naglo óno živahno gibanje. Kralj Fran I. ukazal je, da javno rábi povsod samó francoščina. Zvonka provenčalsčina se je umeknila: pri sodiščih se je razpravljalo v francoščini, po šolah se je učilo v francoščini, v cerkvah se je propovedovalo v francoščini. Samó národne pesmi niso utihnile do cela in v 18. stoletji jih je zbral nekaj ter poslal v svet *Nikolaj Saboty*: to je bilà jedina znamenitejša knjiga v lepem južnem narečji do našega stoletja.

Šele v naši dóbi se je začelo dramiti vnovo. Leta 1825. zapel je prvo pesem v njem *Jacques Fajmin*. Rodil se je l. 1798., umrl l. 1864. Bil je brívec: »bril je dobro, a pel še bolje«, dejal je o njem slavni kritik francoski Sainte-Beuve. V drugi polovici našega stoletja je dal na svetlo dva zvezka svojih pesmij. Bil je zeló priljubljen ter hodil je pevajoč po svoji očevini okoli, kakor v davno minulih časih *trubadurji*.

Vzdramljeno gibanje se je oživljalo bolj in bolj. Ustanovila se je zveza ro. loljubnih pisateljev, imenovana „*Félibrige*“. Na čeli teh móž, zovočih se »les Félibres«, bil je ter je še najboljši novoprovenčalski pesnik: *Miroslav Mistral*. Rodil se je leta 1830. blizu Avignona. Oslávil se je osoblivo s pripovednim pésemstvom, n. pr. z eposom: »*Calendau*«. A najkrasnejše njega delo je »*Mireio*«: nežno in presrečno nam slika nesrečno ljubezen dveh čutečih srced.

Zeló znamenit je tudi *Josip Roumanille*. Rodil se je leta 1818. v St. Rémiu. Peval je sprva v francoščini. Ko pride v praznike domóv, vpraša ga mati prostosrečno, če res »zna delati, da popir govori«. On ji pročita jedno svojo pesem. A ubóžica je ne razumeje: južno in severno narečje sta si precěj različna. Sina to gane, gre, zloži pesem v provenčalsčini in pročita jo materi. Vзраduje se stara žena in razjoče v veselji svojem. To mladeniču seže globoko v srce ter pisati začne v domačem svojem narečji.

Omenimo še *Tzodora Aubancla*. Baval se je s pripovednim pésemstvom, toda najrajši z dramatikó.

Živéje in živéje se prostráni njih preporod; razširil se je že doli do Barcelone, do kamor seza provenčalsčina. Urejajo se v njem novíne, pišo se prstonárodne kujige in vsako leto se slavé po južnem Francoskem književne svečanosti provenčalske.

Prihodnjost pokaže nam, bode li dovolj jako to gibanje, vzmóre li južna književnost toliko sile, da se osvobodí bogate in slavne severne sestré svoje, ali ostane vedno samó nerečna književnost, kakeršne ima več ali menj vsak večji národ.

Jos. Kržišnik.

Slovenščina v latinskem obredniku iz leta 1830. »Znamenito bi bilo objaviti vsako pred 1833. letom natisneno slovensko knjigo, katere Šafařik ne imenuje v zgodovini o slov. književnosti, da se nam ne pogubi!« pravi L. Žvab v »Lj. Zvonu« III. 141. Uprav v to svrho nam je podal isti g. pisatelj sam razven posamičnih prilogov k slovenski bibliografiji še manjše ali večje skupine redkih spisov (»Lj. Zvon« III. 599 sl.) in knjižnih redkostij slovenskih (»Lj. Zvon« VI. šte. 3 sl.) K tem literarnim pabirkom morem k str. 569 »Lj. Zvona« 1886. na srečo tudi jaz pridejati iz našega slovstva drobtinico, shranjeno v latinskem obredniku od leta 1830., katere knjige ne omenja ni Šafařik in ne Maru v svoji bibliografiji.

Knjiga (ki sem jo našel pod streho kaplanijske hiše pri Sv. Pavlu v Savíjuški dolini) ima naslov: »*Compendium Ritualis Romano Salisburgensis cum appendice germanica et vindica pro assistentia moribundorum in commodiorem usum RR. DD. Curatorum emendatum. Clagenfurti 1830. Typis Joannis Leon.*« M. 8. 172 str. V aprobacij se pripomenja međ vstalom: »rituale parvum germanico-latino et Slavico idiomate conscriptum, aptumque in manualet usum DD. Curatorum Dioecesis Nostrae Gurcensis undique desiderari«, da so torej duhovniki Krške škofije tedaj splošno želeli si obrednika v slovenskem jeziku. *Slovenščine* pa se v ti knjigi nahaja to-le: Najprej obična vprašanja pri krstu: »Kako se ima to dete jimenovati?« itd. pa »Jes vérjem v' Boga Ozheta« in »Ozha nafh«, raztrošeno na str. 5. do 13. Potem očitna izpoved pred obhajilom bolnikov: »Jes vbogi gréfhni zhlovek se doushen dam« itd. str. 21. ter: »Poglejte jagne Boshje« in: »O Gospod! jes nifem vréden,« str. 22. Nadalje: »Litanie k' masilu bolnikon s' f. Oljam« in »Molimo« str. 37.—39.; zatem nekateri opomini bolniku: »Vérji ti trdno vse artikelné f. vére« itd. na str. 44., 45., 46.; po teh: »Perporozhenje dushe.« Litanie z več molitvami za umirajoče, zdržema str. 52.—61.; pa še nadaljne tri »Molitve« str. 63.—65.; zopet »Molitva« str. 72., 73.; na tó; »Obudenje Vere, vupanja, lubesni, grivinge